

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تظلم عمومی در حقوق کیفری ایران
(مبانی و آثار)

دکتر سید مهدی حجتی

سرشناسه	: حجتی، سیدمهدی، ۱۳۵۶
عنوان قرارداد	: ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: نظم عمومی در حقوق کیفری ایران (مبانی و آثار)، سیدمهدی حجتی
مشخصات نشر	: تهران؛ کتاب آوا، ۱۴۰۳
مشخصات ظاهری	: ۴۶۲ ص ۱۴/۵ * ۲۱/۵ س.م
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۸۳۹-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: کتابنامه: ص. ۴۳۴-۴۶۲؛ همچنین به صورت زیرنویس
موضوع	: نظم عمومی (حقوق) -- ایران (Law) -- Public policy
رده‌بندی کنگره	: KMH ۴۸۱
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۲/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۷۲۶۷۰۷

نظم عمومی در حقوق کیفری ایران (مبانی و آثار)

انتشارات کتاب آوا

مؤلف:	دکتر سیدمهدی حجتی
ناشر	کتاب آوا
نوبت چاپ	اول-۱۴۰۳
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
قیمت	۳۷۰,۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۸۳۹-۹

نشانی دفتر مرکزی: انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، بن‌بست حقیقت، پلاک ۴، طبقه ۲، واحد ۴
شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ | ۶۶۹۷۴۱۳۰ | ۶۶۴۰۷۹۹۳ | دورنگار: ۶۶۴۶۱۱۵۸

www.avabook.com avabook_kazemi@yahoo.com

فروشگاه کتاب آوا: اسلام‌شهر، خیابان صیاد شیرازی، روبروی دانشگاه آزاد اسلامی، جنب دادگستری
تلفن: ۵۶۳۵۴۶۵۱

هرگونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری فایل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فایل، سی‌دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحاتی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

ماهیت "نظم عمومی" به عنوان مفهومی دیرپا و اصطلاحی فراگیر در عرصه حقوق مورد مناقشات فراوان قرار گرفته است. در "مکتب تحقیقی" از آنجا که همه ساختارهای حقوقی و قضایی به عنوان بخشی از اراده حاکمیت محسوب می‌شوند، نظم عمومی برآمده از اراده دولت و معلول تصویب قانون شناخته می‌شود. از منظر فیلسوفان اثبات‌گرا، پیش از موجودیت قانون، اراده ای از جانب دولت وجود ندارد و بر همین اساس نمی‌توان قائل به وجود نظم عمومی بود؛ اما به مجرد تصویب قانون، از آنجا که این امر به منزله اعلام اراده دولت است، نظم عمومی نیز ایجاد می‌گردد. در مقابل، نظریه پردازانی که قائل به اصول حقوق طبیعی هستند بر این عقیده اند که نظم عمومی نه تنها برآیند وضع قانون نیست؛ بلکه خود مولد قانون است و قانون از آن قوام می‌گیرد. اما آنچه که صحیح به نظر می‌رسد آن است که نظم عمومی از جهتی زائیده قانون و از طرفی مولد آن و ترکیبی از هر دو نظم عمومی تشریعی و تکوینی است؛ چرا که تا قبل از موجودیت قانون، نظم‌ی خودجوش و خود انگیخته در جامعه وجود داشته است و در موارد عدیده، قانون به تأیید و امضای این نظم مبادرت ورزیده است و در مواردی نیز قانون باعث ایجاد نظم عمومی در حوزه‌هایی گردیده که جامعه در خصوص آن سرگردان بوده است که بی تردید همین چالش تا اندازه قابل توجهی، غامض شدن شناسایی دقیق مفهوم نظم عمومی و ارائه الگویی دقیق و درست را از آن در پی داشته است.

بی تردید نسبت مفهوم نظم عمومی، وابستگی آن به عنصر زمان و مکان و مبانی و منابع متعددی که باعث شکل‌گیری این مفهوم شده است، بر پیچیده تر شدن شناسایی مفهوم

نظم عمومی افزوده است به نحوی که در حوزه حقوق کیفری، نظم عمومی در موارد قابل توجهی مورد سوء استفاده یا بهره برداری نابجا قرار گرفته و مآلاً همین ناشناختگی، زمینه لازم را برای سوء استفاده از این مفهوم توسط حکومت‌ها در عرصه قانونگذاری و نیز در عرصه حکمرانی فراهم کرده است تا آنجا که حکومت‌ها، نه تنها دست به وضع قوانینی می‌زنند که گاه بالذات مخالف با نظم عمومی است و مورد سوء استفاده افراد فرصت طلب قرار می‌گیرد بلکه حتی در تفسیر قوانین مصوب خویش نیز بر مبنای منویات و منافع خویش عمل می‌کنند نه مصالح عمومی شهروندان و به همین دلیل نیز گاه تفسیر قانون به ترتیبی صورت می‌گیرد که این تفسیر خود، مخل نظم عمومی است. مسأله اصلی این پژوهش بررسی رابطه نظم عمومی با حقوق کیفری و تعامل این دو در نظام عدالت کیفری ایران با روش توصیفی-تحلیلی است. فقدان تعریفی از نظم عمومی در قوانین موضوعه و نبود الگوی درستی از آن در نظام عدالت کیفری ایران باعث ابهام در شناسایی دقیق ماهیت و مفهوم نظم عمومی و مبانی آن شده است و لذا مسأله بعدی در این پژوهش، بررسی کارکرد حقوق کیفری بدون شناسایی دقیق مفهوم نظم عمومی است. دستاورد این پژوهش تعریف و ترسیم الگویی دقیق از نظم عمومی با شناسایی عناصر تشکیل دهنده آن است. الگویی که در طول سایر مبانی جرم انگاری قرار داشته و در تعاملی مستمر با حقوق کیفری قرار دارد تا بر مبنای آن زمینه لازم برای مداخله افکار عمومی برای جلوگیری از بروز استبداد قضایی در قالب‌های رسمی همچون هیأت منصفه برای قضاوت در خصوص تحقق یا عدم تحقق بزه و میزان اخلاف یک جرم در نظم عمومی را فراهم کند و مانع از وضع قوانین مخالف با نظم عمومی شده تا مورد سوء استفاده افراد فرصت طلب قرار نگیرد و معیار مناسبی برای حکمرانی مطلوب در دست حاکمان قرار دهد.

واژگان کلیدی: نظم عمومی، جرم انگاری، جرم زدایی، کیفر گذاری، آزادی‌های فردی، مبانی نظم عمومی، آثار نظم عمومی.

فهرست مطالب

۱۱	 مقدمه
۲۳	 فصل اول: ماهیت و مفاهیم، منابع و قلمرو نظم عمومی
۲۴	 مبحث نخست: ماهیت نظم عمومی
۳۵	 گفتار نخست: واکاوی تاریخی نظم عمومی
۳۶	 بند نخست- نظم عمومی در جوامع بدوی
۳۹	 بند دوم- نظم عمومی در دوره دادگستری خصوصی و آغاز دادگستری عمومی
۴۳	 بند سوم- نظم عمومی در تمدن‌های باستانی تا دوره رنسانس
۵۳	 بند چهارم- نظم عمومی پس از انقلاب فرانسه و براندیشه کلاسیک
۵۹	 گفتار دوم: سابقه فقهی نظم عمومی
۶۰	 بند نخست- مفهوم نظم عمومی در فقه
۶۲	 بند دوم- حدود مداخله فقه در قلمرو نظم عمومی
۶۵	 گفتار سوم: واژه‌شناسی اصطلاح «نظم عمومی»
۶۷	 بند نخست: تعریف مفاهیم
۶۹	 بند دوم: نظم عمومی در لغت
۶۹	 الف- «نظم» در لغت
۷۳	 ب- «عمومی» در لغت
۷۵	 بند سوم- انواع نظم
۷۶	 الف- نظم اجتماعی
۸۱	 ب- نظم درون‌زا
۸۵	 پ- نظم برون‌زا

- بند سوم: رهیافت فقهی نظم عمومی در نظام حقوقی ایران..... ۲۰۹
- الف- حفظ نظام به عنوان مؤلفه اصلی نظم عمومی در فقه..... ۲۱۱
- ب- نظم عمومی در مباحث مربوط به احکام ثانویه و مصلحت عمومی..... ۲۱۵
- پ- قانونگذاری با دومؤلفه شرع و نظم عمومی..... ۲۲۰
- بند چهارم: نظم عمومی، زمینه ساز تعارض و هم‌گرایی شرع و قانون..... ۲۲۶
- الف- حاکمیت قانون در حقوق کیفری..... ۲۲۶
- ۱- دکترین حاکمیت قانون..... ۲۲۶
- ۱-۱: تعریف و ویژگی‌های حاکمیت قانون..... ۲۲۶
- ۱-۲- نظم عمومی و حاکمیت شرع..... ۲۳۲
- ۱-۲-۱- دکترین مورد قبول حاکمیت شرع در حقوق ایران..... ۲۳۲
- ۱-۲-۲- یکسان‌پنداری شرع و قانون و عدم تأمین نظم عمومی..... ۲۳۶
- ب- چاره‌جویی حل اختلاف شرع و قانون در راستای تأمین نظم عمومی..... ۲۳۸
- مبحث دوم: سایر مبانی نظم عمومی در حقوق کیفری ایران..... ۲۴۲**
- گفتار نخست: مبانی تاریخی نظم عمومی در حقوق کیفری ایران..... ۲۴۲
- گفتار دوم: مبانی قانونی نظم عمومی در حقوق کیفری ایران..... ۲۵۲
- بند نخست- نظم عمومی در پرتو قوانین امری و تکمیلی..... ۲۵۴
- بند دوم- نظم عمومی در پرتو قانون خوب یا بد..... ۲۵۷
- بند سوم- نظم عمومی در پرتو قوانین متضمن حقوق ذاتی و اعتباری..... ۲۶۵
- الف: قانون اساسی..... ۲۶۹
- ۱- قانون اساسی تکاملی..... ۲۷۱
- ۲- قانون اساسی تدوینی..... ۲۷۱
- ۱- قدرت مؤسس و مقوله نظم عمومی..... ۲۷۷
- ۲- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مقوله نظم عمومی..... ۲۸۴
- ب: قوانین عادی..... ۲۹۲
- گفتار سوم: اخلاق حسنه..... ۲۹۶
- بند نخست: رابطه اخلاق حسنه و نظم عمومی..... ۳۰۲
- بند دوم- نظریه انفکاک و ارتباط نظم عمومی با اخلاق حسنه..... ۳۰۵
- الف- نظریه انفکاک..... ۳۰۵

۳۰۵	ب- نظریه ارتباط
۳۰۹	گفتار چهارم: موازین شرع
۳۱۲	گفتار پنجم: عرف و عادت
۳۱۶	بند نخست: ویژگی‌های عرف
۳۱۷	۱- عمومیت
۳۱۷	۲- الزام
۳۱۷	بند دوم: عناصر تشکیل دهنده عرف
۳۱۸	۱- عنصر مادی عرف
۳۱۸	۲- عنصر معنوی عرف
۳۲۵	گفتار ششم: افکار عمومی
۳۳۴	گفتار هفتم: رویه قضایی
۳۳۷	نتیجه گیری مباحث فصل دوم
۳۴۱	فصل سوم: آثار نظم عمومی بر حقوق کیفری ایران
۳۴۲	مبحث نخست: اثر نظم عمومی بر حقوق کیفری ماهوی
۳۴۳	گفتار نخست: نظم عمومی و مبانی جرم انگاری
۳۴۴	بند نخست: مفهوم ضرر
۳۴۶	الف- گستره جرم انگاری بر مبنای اصل ضرر
۳۴۸	۱- مدل جرم انگاری خطر آفرینی
۳۵۰	۲- مدل جرم انگاری ضررهای شدید
۳۵۲	بند دوم- گستره و سطوح جرم انگاری در تعامل با قاعده مصلحت عمومی
۳۵۲	الف- گستره جرم انگاری بر مبنای قاعده مصلحت عمومی
۳۵۴	ب- سطوح جرم انگاری بر مبنای قاعده مصلحت عمومی
۳۵۵	۱- منافع عمومی عقلایی
۳۵۷	۲- منافع عمومی اجبار کننده
۳۵۹	گفتار دوم: اثر نظم عمومی بر جرم انگاری
۳۷۳	گفتار سوم- اثر نظم عمومی بر ارکان مادی و معنوی جرم

- گفتار چهارم- اثر نظم عمومی بر جرم زدایی ۳۷۷
- گفتار پنجم: اثر نظم عمومی بر کیفر گذاری و کیفر زدائی ۳۸۳
- بند نخست: نظم عمومی و ایجاد مجازات‌های جامعه محور ۳۸۸
- بند دوم: نظم عمومی و عدالت ترمیمی ۳۹۱
- مبحث دوم: تأثیر نظم عمومی بر حقوق کیفری شکلی ۳۹۴
- گفتار نخست: تأثیر نظم عمومی بر دعوی عمومی ۳۹۶
- گفتار دوم: تأثیر نظم عمومی بر دعوی خصوصی ۴۰۵
- گفتار سوم: اثر نظم عمومی بر قضا زدایی ۴۰۷
- نتیجه گیری مباحث فصل سوم ۴۱۴
- نتیجه گیری و پیشنهادها ۴۱۷
- منابع و مآخذ ۴۲۳
- الف- منابع به زبان فارسی ۴۳۴
- ۱- کتاب ها ۴۳۴
- ۲- مقاله ها ۴۴۴
- ۳- رساله و پایان نامه ها ۴۵۳
- ۴- منابع اینترنتی ۴۵۵
- ب- منابع به زبان عربی ۴۵۶
- ج- منابع به زبان انگلیسی و فرانسه ۴۵۹